

RECIPIMVS omnes medici, caput ei esse humidum, aut humidum & frigidum, qui multum dormit: breuem autem somnum siccitatis, aut caliditatis cerebri, necessario esse indicium: quod quidem primum aduersatur principijs, quæ de somno & vigilia, ab illis sunt posita. Nam si somnus omnis, præsertim qui secundam naturam est, fit à vapore genito in partibus subiectis, necesse est, breuem, aut longum somnum nasci, ex multo, vel paucò, vel frigido vel calido, aut crasso vel tenui, aut alio modo affecto vapore, nihil ad id cõferente capite, aut cerebro. Quod. n. causa alicuius est sine differentia assumptã, idem cum suas differentias acceperit, alterius differentias pariet. Igitur si vapor est, qui somnum cõstituit, & facit, idem duntaxat, quã diuersus fuerit, differentias somni affert. Demus vni caput esse humidũ, alteri siccum, & illi paucos vapores attolli, huic plurimos, crassos, & frigidos, nõne in hoc longus, in illo breuis somnus fiet? ita profecto sentiamus oportet, quoniam somni ex illorum opinione causa vniuersa mittitur à partibus subiectis: cerebrum verò vim duntaxat habet illam recipiendi, & mutandi: quod humor, aut siccitas, quæ in cerebro sunt, non faciunt, sed frigiditas, cuius est vapores condensare, & in humorem mutare. Nam vt humor qui in capite est, non parit somnum, nec siccitas parit vigiliam, sed vniuersa causa materialis (vt illi aiunt) vapori ascendenti tribuitur, & cerebri frigiditati: sic in differentijs ipsius somni, ab alijs quærendæ non sunt causæ. Nequeunt ergò illi ex suis principijs docere, qua ratione parum dormiant, qui sicco: multum verò qui humido sunt cerebro: & multo minus ostendere possunt, huiusmodi somni differentias causas sumere ex cerebri siccitate, & humiditate. Nam si somnus fit eo quòd calor natiuus deserat sensoria, erit profecto longi somni causa, longa absentia ipsius caloris. Atqui diuersa sunt quæ impediunt calorem ipsum, ne citò ad sensoria redeat: si enim somnus fit, quia calor contrahatur ad concoctionem obeundam, oportet profecto, tamdiu durare somnum, quamdiu concoquitur alimentum. Erit ergò breuior somnus ijs, quibus valida est concoquendi vis, & natiuus calor plurimus: quod experientia ipsa docet: nam corpora calida, & humida, breuioribus somnis post cibum sunt contenta, quoniam illa citò concoctionem expediunt. Frigida verò temperies, longiorem requirit somnum, quia illi deest calor, qui promptè concoquat: eodem pacto qui imbecilo sunt stomacho & hepate plus dormiunt: minus verò, quibus illæ partes sunt validæ. In ieiunio, aut post leuem, aut parcum cibum, somni fiunt breues, longi verò in repletionem, præsertim ex cibis, multis, crassis, vel alio modo ad concoctionem ineptis: pari ratione etiam, qui cruditatibus laborant, longos somnos faciunt, quocunque modo cerebro affecto. Mulieres quoque plus dormiunt, quam viri, ob eandem causam, quod frigidius sit illarum corpus, & cibis vtantur multis, & ad concoctionem ineptis. Ergò ob mutationem concoctionis, calorem plus vel minus immorari, somnosque longiores, breuioribus fieri, necesse est. Sunt & aliæ causæ huius differentie somni: nam quæ vehementius calidi substantiam dissoluunt, longos conciliant somnos, breues verò, quæ leuius id faciunt. Vnde post longam vigiliam, aut longum, aut uehementem laborem, uel tristitiam, aut calorem & fletum, ut infantibus accidit, sequuntur longi somni: eget enim longa mora in uisceribus calor, ut post magnam consumptionem ita augeatur, vt ad sensoria prodire possit. Post cibum autem, vel potionem frigidam, multum dormimus, propterea quòd tempore opus est, ad discutiendam frigiditatem, quæ calidi externos motus impedit: quo fit, vt post liberalem aquæ potionem, aut lactucæ assumptionem, longus inuadat somnus. Pariunt longos somnos illa quoque, quæ viam vehementius impediunt calido innato: qualia sunt, quæ plurimos, & crassos vapores generant, aut humore replent venarum, & cerebri cavitates: aut quæ comprimendo, aut densando easdem claudunt. Ac liberales vitæ copia: tunc enim aptius est, quod calidius est: propterea non mirum, si quidam ex vini potu, in morbum incidunt, alij verò vigilare coguntur: etenim generosum vinum in biliosis corporibus, acuit humores, & spiritus, atque ita calorem ad externa membra commouet: in pituitosis verò corporibus, vapores plurimos, & crassos attolit: quod verò aquosum, & frigidum est vinum, in biliosis somnum mouet, in pituitosis, cum nequeat ob materie repugnantiam vapores gignere, nihil ad somnum facit. De hac quidem re problema est vigesimum quartum sectionis tertie apud Aristotelem, quod mihi videtur multa habere rationi parum consentanea: quærit enim in eo, quid vinolentis somnus oriri nequeat, quod imprimis est falsum: plurimos enim vinolentos somno corripit, & eo quidem longo, & profundo, quotidie cernimus. quare proponit disputandum quod verum non est. deinde dum rationem propolite quæstionis afferre studet, multa pronunciat, quæ vt euidenter falsa, facile refelli possunt: ait enim ad somnum creandum calidum adesse oportere humorem quippe cum hic expedite concoqui possit. Si verò desit humor, aut exiguus est, vel cõcoctu difficilis, somnum non fieri, hac enim de causa post cibum aut potum somnolentissimos ob calorem homines reddi: melancholicos verò, & vehementer æstuantis insomnijs teneri, illos quia humor penitus est refrigeratus,